

For Differently Abled Students
Economics (Humanities + Commerce Group)
CLASS-XII
(2020-21)

Time : 3 Hrs

Theory : 80 Marks
Internal Assessment : 20 Marks
Total : 100 Marks

STRUCTURE OF QUESTION PAPER

1. All questions are compulsory.
2. Use of simple calculator is allowed.
3. The question paper will consist of 4 sections A, B, C, and D, which are given as under:

SECTION- A

Multiple Choice Type Questions: Question No. 1 comprises of 20 sub parts (questions) i.e. I to XX carry 2 marks each. This section includes multiple choice type questions.

20×2= 40

SECTION- B

Objective Type Questions: Question No. 2 comprises of 5 sub parts (questions) i.e. I to V carry 1 mark each. This section consists of true/false type questions.

5×1= 5

SECTION- C

Short Answer Questions: Question No.3 comprises of 5 sub parts (questions) i.e. I to V carry 3 marks each. Answer to each question should be given in about 25-35 words.

3×5= 15

SECTION- D

Long answer Questions: Question No. 4 consists of 5 sub parts with 100% internal choice. In statistics part, out of two questions, one question will be of theory and one will be of numerical. Student is required to attempt only one out of these two questions. Answer to theory questions should be given in about 40-50 words. **5×4=20**

Typology of Questions	Number of questions	Marks Division	Division of Syllabus			Total Marks
			Macro Economics	Indian Economic Development	Statistics	
Q 1 Multiple choice questions	20	2	9	9	2	40
Q 2 Objective Type questions	5	1	2	2	1	05
Q 3 Short answer type questions	5	3	2	2	1	15
Q 4 Long answer type questions	05(10)	4	2 (4)	2(4)	1(2)	20
Total	35		15	15	5	80 Marks
Internal Assessment	Periodic Test	Project Work	VIVA	Note Book/ Assignment	Book Bank/Buddy Group contribution	--
	05	05	03	3+2 = 05	02	20 Marks
					Total Marks	100

DA
Model Question Paper
Session – 2020-21
Economics
10+2

Time allowed: 3 hours

Maximum Marks: 80

Instructions:

- 1. The use of a simple calculator is allowed.**
- 2. Question no. 1 comprises 20 sub parts. All questions will be of multiple choices. All questions carry 2 marks.**
- 3. Question no. 2 comprises 5 sub parts. All questions carry 1 mark.**
- 4. Question no. 3 comprises 5 sub parts. All questions carry 3 marks. Answers to each question should be in about 25-30 words.**
- 5. Question no. 4 comprises 5 sub parts. Each part will have 100% internal choice. All questions carry 4 marks. Answers to each question should be in about 40-50 words.**

Part-A

20*2 =40

1. All questions are compulsory. All questions carry 1 mark. Choose the correct answer:

(i) Macro Economics is a study of:

(a) An individual	(b) An industry
(c) The whole economy	(d) None of the above

(ii) Who is considered to be the Father of Modern Macro Economics?

(a) J. M. Keynes	(b) Ricardo
(c) Adam Smith	(d) Malthus

(iii) Which of the following is not a flow variable?

(a) Income	(b) Capital formation
(c) Property	(d) Sales

(iv) What is sugarcane in the process of production of sugar?

(a) Final goods	(b) Capital goods
(c) Intermediate goods	(d) None of the above

(v) Net indirect tax =?

(a) Indirect Taxes + Subsidies	(b) Indirect Taxes – Subsidies
(c) Direct Taxes – Indirect taxes	(d) Indirect Taxes + Direct taxes

(vi) Which of the following issues one rupee currency notes in India?

(a) Reserve Bank of India	(b) Government of India

(c) Ministry of Finance

(d) None of the above

(vii) Which of the following is an indirect tax?

(a) Income tax

(b) Corporation tax

(c) Property tax

(d) Value added tax

(viii) If the marginal propensity to consume (MPC) is .70, then what will be the marginal propensity to save (MPS)?

(a) .70

(b) 1.0

(c) .30

(d) None of the above

(ix) Average Propensity to Consume (APC) =?

(a) $\Delta C / \Delta Y$

(b) S/Y

(c) Y/C

(d) C/Y

(x) What was the literacy rate of India in 1948?

(a) 18%

(b) 82%

(c) 74%

(d) 26%

(xi) When was the Planning Commission established?

(a) 1950

(b) 1951

(c) 1947

(d) 1952

(xii) How much of India's population is currently dependent on agriculture?

(a) 59%

(b) 62%

(c) 69%

(d) 51%

(xiii) How many industries are currently required to obtain license?

(a) 5

(b) 4

(c) 3

(d) 2

(xiv) For Globalization, limits of foreign investment were -

(a) Increased

(b) Decreased

(c) Fixed

(d) None of the above

(xv) On what basis is the poverty line in India determined?

(a) Income

(b) Savings

(c) Calories consumption

(d) Consumption Expenditure

(xvi) What is unemployment caused by fluctuations in the economy called?

(a) Disguised Unemployment

(b) Structural Unemployment

(c) Industrial Unemployment

(d) Cyclical Unemployment

(xvii) Which of the following is not a conventional source of energy?

- (a) Coal (b) Petroleum
(c) Natural gas (d) Solar energy

(xviii) Sustainable development is the development that meets the needs of:

- (a) Present generation (b) Future generations
(c) Both present and future generations (d) None of the above

(xix) What type of correlation exists when the variables changes in the same direction:

- (a) Negative (b) Positive
(c) No correlation (d) None of the above

(xx) Which of the following is considered as an ideal method of calculating index number?

- (a) Paasche's Method (b) Laspeyre's Method
(c) Fisher's Method (d) None of the above

Part-B

5*1=5

2. All questions are compulsory. All questions carry 1 mark. Find True / False:

- (i) Intermediate goods are included in national income.
(ii) Coins in India are limited legal tender money.
(iii) Unequal distribution of income leads to increase in poverty.
(iv) Mining and excavation are included in the primary sector.
(v) The change in price level can be measured by the index number.

Part-C

5*3=15

3. All questions are Compulsory. All questions carry 3 marks.

- (i) What is meant by depreciation?
(ii) What is meant by the monetary value of money?
(iii) Find the average propensity to consume (APC) if the national income is rupees 3 crores and consumption expenditure is rupees 5 crores.
(iv) Find the value of a multiplier if increase in autonomous investment of rupees 10 crores in an economy results in increase in income by rupees 50 crores?
(v) How can industrial growth increase employment opportunities?

Part-D

5*4=20

4. Each of following part has 100% internal choice. All questions carry 4 marks. Answer to each question should be in about 40-50 words.

(i) Describe in detail the various functions of a commercial bank. Or

Describe in detail the various functions of a central bank.

(ii) Describe in detail the flow of national income by two sector model. Or

Find out the net domestic product at factor cost and national income from the information given below:

Items	Amount (in crores)
Salaries and wages	12000
Mixed income	2500
Profits	4600
Rent	2700
Corporate taxes	600
Interest	1900
Net factor income from abroad	3500

(iii) What are the various features of New Economic Policy of 1991? Or

What are the various causes of unemployment in India?

(iv) What is the importance of sustainable development? Explain. Or

What are the problems of industrial development in India?

(v) What are the problems faced while constructing index number? Or

Find the correlation between demand and price according to the data given below:

X (PRICE):	10	20	30	40	50
Y (DEMAND):	100	80	60	40	20

For Differently Abled

ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ

ਸੈਸ਼ਨ- 2020-21

ਵਿਸ਼ਾ- ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ

10+2

Time allowed: 3 hours

Maximum Marks: 80

ਹਦਾਇਤਾਂ:

1. ਸਪਾਰਨ ਕੈਲਕੁਲੇਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।
2. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.1 ਦੇ 20 ਉਪਭਾਗ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ।
3. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਦੇ 5 ਉਪਭਾਗ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 1ਅੰਕ ਹੋਵੇਗਾ।
4. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 3 ਦੇ 5 ਉਪਭਾਗ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 25-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।
5. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 4 ਦੇ 5 ਉਪਭਾਗ ਹੋਣਗੇ। ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 100% ਆਂਤਰਿਕ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 40-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭਾਗ-ੳ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਰੂਰੀ ਹਨ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ। ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ: $20 \times 2 = 40$

(i) ਸਮਸ਼ਟੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(a) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਦਾ	(b) ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਦਾ
(c) ਸੰਪੂਰਨ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ	(d) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(ii) ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਸ਼ਟੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

(a) ਜੇ. ਐਮ. ਕੇਨਜ਼	(b) ਰਿਕਾਰਡੋ
(b) ਐਡਮਸਮਿੱਥ	(d) ਮਾਲਥਸ

(iii) ਹੇਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਰ ਨਹੀਂ ਹੈ?

(a) ਆਮਦਨ	(b) ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ
(c) ਸੰਪੱਤੀ	(d) ਵਿੱਕਰੀ

(iv) ਚੀਨੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਗੰਨਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ?

(a) ਅੰਤਿਮ ਵਸਤੂ	(b) ਪੂੰਜੀਗਤ ਵਸਤੂ
(c) ਮੱਧਵਰਤੀ ਵਸਤੂ	(d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(v) ਸੁੱਧ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ = ?

(a) ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ + ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ	(b) ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ - ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ
(c) ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ - ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ	(d) ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ + ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ

(vi) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 1 ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੋਟ ਕਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

(a) ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ	(b) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ
(c) ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ	(d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(vii) ਹੇਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਹੈ?

(a) ਆਮਦਨ ਕਰ	(b) ਨਿਗਮ ਕਰ
(c) ਸੰਪੱਤੀ ਕਰ	(d) ਮੁੱਲ ਵਾਧਾ ਕਰ

(viii) ਜੇਕਰ ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ (MPC) .70 ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੀਮਾਂਤ ਬੱਚਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ (MPS) ਕਿੰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ?

- (a) .70 (b) 1.0
(c) .30 (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(ix) ਔਸਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵਰਤੀ = ?

- (a) $\Delta C / \Delta Y$ (b) S / Y
(c) Y / C (d) C / Y

(x) 1948 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਕਿੰਨੀ ਸੀ?

- (a) 18% (b) 82%
(c) 74% (d) 26%

(xi) ਯੋਜਨਾ ਆਯੋਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਦੋਂ ਹੋਈ ?

- (a) 1950 (b) 1951
(c) 1947 (d) 1952

(xii) ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਅਬਾਦੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ?

- (a) 59% (b) 62%
(c) 59% (d) 51%

(xiii) ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ?

- (a) 5 (b) 4
(c) 3 (d) 2

(xiv) ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਸੀਮਾ -

- (a) ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ (b) ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ
(c) ਸਥਿਰ ਰੱਖੀ ਗਈ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(xv) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਿਸ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

- (a) ਆਮਦਨ (b) ਬੱਚਤ
(c) ਕੈਲੋਰੀ (d) ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ

(xvi) ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ-ਚੜਾਅ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

- (a) ਅਦਿਸ਼ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ (b) ਸਰੰਚਨਾਤਮਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ
(c) ਉਦਯੋਗਿਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ (d) ਚੱਕਰੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ

(xvii) ਹੇਠਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਊਰਜਾ ਦਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ?

- (a) ਕੋਇਲਾ (b) ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ
(c) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ ਗੈਸ (d) ਸੋਰ ਊਰਜਾ

(xviii) ਪਾਰਣੀ ਵਿਕਾਸ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਹੈ ਜੋ:

- (a) ਵਰਤਮਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (b) ਭਾਵੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ
(c) ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਾਵੀ ਦੋਨੋ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇਗਾ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(xix) ਜਦੋਂ ਚਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਇੱਕ ਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ:

- (a) ਰਿਣਾਤਮਕ (b) ਧਨਾਤਮਕ
(c) ਕੋਈ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(xx) ਕਿਸਦੇ ਸੂਚਕਾਂਕ ਦੀ ਸਰੰਚਨਾ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਸੂਤਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

- (a) ਪਾਸਚੇ ਦਾ ਸੂਤਰ (b) ਲਾਸਪੀਅਰ ਦਾ ਸੂਤਰ
(c) ਫਿਸ਼ਰ ਦਾ ਸੂਤਰ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

2. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ। ਸਹੀ/ ਗਲਤ ਪਤਾ ਕਰੋ: $5*1=5$

- (i) ਮੱਧਵਰਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- (ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਕੇ ਸੀਮਿਤ ਵਿਧੀ ਟੈਂਡਰ ਮੁਦਰਾ ਹਨ।
- (iii) ਆਮਦਨ ਦੀ ਅਸਮਾਨ ਵੰਡ ਕਾਰਨ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (iv) ਖਨਨ ਤੇ ਖੁਦਾਈ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (v) ਜੇ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧ ਗੁਣਾਂਕ ਦਾ ਮੁੱਲ +1 ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋ ਚਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਣਾਤਮਕ ਸੰਬੰਧ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ-ੳ

3. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 25-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

$5*3=15$

- (i) ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਉਪਭੋਗ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
- (ii) ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਮੋਦਰਿਕ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
- (iii) ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ 1000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ 700 ਕਰੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਔਸਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਪਤਾ ਕਰੋ।
- (iv) ਇੱਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ 10 ਕਰੋੜ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ 50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਣਕ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?
- (v) ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਭਾਗ-ਸ

4. ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 100% ਆਂਤਰਿਕ ਛੋਟ ਹੈ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 40-50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

$5*4=20$

- (i) ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। Or
ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
- (ii) ਦੋ ਖੇਤਰੀ ਮਾਡਲ ਦੁਆਰਾ ਆਮਦਨ ਦੇ ਚੱਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। Or
ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰੇਲੂ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਪਤਾ ਕਰੋ:

ਮਦਾਂ	ਕਰੋੜ ਰੁ:
ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਮੋਹਨਤਾਨਾ	12000
ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਆਮਦਨ	2500
ਲਾਭ	4600
ਕਿਰਾਇਆ	2700
ਨਿਗਮ ਕਰ	600
ਵਿਆਜ	1900
ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ	3500

- (iii) ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? Or
ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ?
- (iv) ਧਾਰਣੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। Or
ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਕੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ?
- (v) ਸੂਚਕਾਂ ਕਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਕੀ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ? Or
ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਮੰਗ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧ ਪਤਾ ਕਰੋ:

X (PRICE) :	10	20	30	40	50
Y (DEMAND):	100	80	60	40	20

